

Zbirka odločb sodne prakse

SODBA SODIŠČA (četrti senat)

z dne 23. novembra 2023 *

„Predhodno odločanje – Varstvo potrošnikov – Direktiva 93/13/EGS – Nepošteni pogoji v potrošniških pogodbah – Pogodba o potrošniškem kreditu – Člen 3(1) – Znatno neravnotežje – Neobrestni stroški kredita – Člen 7(1) – Ugotovitvena tožba – Pravni interes – Člen 6(1) – Ugotovitev nepoštenosti pogoja – Posledice“

V zadevi C-321/22,

katere predmet je predlog za sprejetje predhodne odločbe na podlagi člena 267 PDEU, ki ga je vložilo Sąd Rejonowy dla Warszawy - Śródmieścia w Warszawie (okrajno sodišče za Varšavo Center, Varšava, Poljska) z odločbo z dne 22. februarja 2022, ki je na Sodišče prispela 5. maja 2022, v postopku

ZL,

KU,

KM

proti

Provident Polska S.A.,

SODIŠČE (četrti senat),

v sestavi C. Lycourgos, predsednik senata, O. Spineanu-Matei (poročevalka), sodnica, J.-C. Bonichot, S. Rodin, sodnika, in L. S. Rossi, sodnica,

generalni pravobranilec: P. Pikamäe,

sodna tajnica: M. Siekierzyńska, administratorka,

na podlagi pisnega postopka in obravnave z dne 30. marca 2023,

ob upoštevanju stališč, ki so jih predložili:

– za Provident Polska S.A. M. Modzelewska de Raad, advokat, A. Salbert in B. Wodzicki, radcowie prawni,

* Jezik postopka: poljščina.

- za poljsko vlado B. Majczyna, M. Kozak in S. Żyrek, agenti,
- za Evropsko komisijo M. Brauhoff in N. Ruiz García, agenta,

po predstavitvi sklepnih predlogov generalnega pravobranilca na obravnavi 22. junija 2023

izreka naslednjo

Sodbo

- 1 Predlog za sprejetje predhodne odločbe se nanaša na razlago člena 3(1), člena 6(1) in člena 7(1) Direktive Sveta 93/13/EGS z dne 5. aprila 1993 o nepoštenih pogojih v potrošniških pogodbah (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 15, zvezek 2, str. 288).
- 2 Ta predlog je bil vložen v okviru treh sporov, in sicer med osebami ZL, KU in KM ter družbo Provident Polska S.A., v zvezi z veljavnostjo različnih pogojev iz potrošniških kreditnih pogodb, ki so jih osebe ZL, KU in KM sklenile z družbo Provident Polska ali drugo družbo, katere pravna naslednica je ta družba.

Pravni okvir

Pravo Unije

- 3 Člen 3(1) Direktive 93/13 določa:
„Pogodbeni pogoj, o katerem se stranki nista dogovorili posamično, velja za nepoštenega, če v nasprotju z zahtevo dobre vere v škodo potrošnika povzroči znatno neravnotežje v pogodbenih pravicah in obveznostih strank.“
- 4 Člen 4 te direktive določa:
„1. Brez poseganja v člen 7 je treba nepoštenost pogodbenega pogoja oceniti ob upoštevanju narave blaga ali storitev, za katero je bila sklenjena pogodba, in s sklicevanjem na vse okoliščine, ki so obstajale v času sklepanja pogodbe ter na vse druge pogoje te pogodbe ali druge pogodbe, od katere je pogoj odvisen.
2. Ocena nepoštenosti pogojev ne sme biti povezana niti z opredelitvijo glavnega predmeta pogodbe niti z ustreznostjo med ceno in plačilom za izmenjane storitve ali blago, če so pogoji v jasnem, razumljivem jeziku.“
- 5 Člen 6(1) navedene direktive določa:
„Države članice določijo, da nepošteni pogoji, uporabljeni v pogodbi, ki jo s potrošnikom sklene prodajalec ali ponudnik, kakor je določeno z nacionalnim pravom, niso zavezujoči za potrošnika in da pogodba še naprej zavezuje obe stranki na podlagi teh pogojev, če je nadaljnji obstoj mogoč brez nepoštenih pogojev.“

6 Člen 7(1) te direktive določa:

„Države članice zagotovijo, da v interesu potrošnikov in konkurentov obstajajo ustrezna in učinkovita sredstva za preprečevanje nadaljnje uporabe nepoštenih pogojev v pogodbah, ki jih s potrošniki sklenejo prodajalci ali ponudniki.“

7 Člen 8 Direktive 93/13 določa:

„Države članice lahko na področju, ki ga ureja ta direktiva, sprejmejo ali ohranijo najstrožje določbe, ki so združljive s Pogodbo, da bi zagotovile najvišjo stopnjo varstva potrošnikov.“

Poljsko pravo

Civilni zakonik

8 Ustawa – Kodeks cywilny (zakon o civilnem zakoniku) z dne 23. aprila 1964 (Dz. U. št. 16, pozicija 93), v različici, ki je veljala v času dejanskega stanja sporov o glavni stvari (v nadaljevanju: civilni zakonik), v členu 58 določa:

„1. Pravni akt, ki je v nasprotju z zakonom ali katerega namen je obiti zakon, je ničen, razen če upoštevena določba ne določa drugače, zlasti če določa, da se neveljavne določbe pravnega akta nadomestijo z upoštevnimi določbami zakona.

2. Pravni akt, ki je v nasprotju z načeli življenja v družbi, je ničen.

3. Če je le del pravnega akta ničen, ostanejo v veljavi drugi deli akta, razen če iz okoliščin izhaja, da akt ne bi bil izvršen, če ne bi bilo določb, ki so nične.“

9 Člen 385¹(1) ni (2) tega zakonika določa:

„1. Pogoji potrošniške pogodbe, ki niso bili posamično dogovorjeni, za potrošnika niso zavezujoči, če se z njimi določajo njegove pravice in obveznosti na način, ki je v nasprotju z dobrimi običaji in s katerim se grobo posega v njegove interese (nepošteni pogodbeni pogoji). To ne velja za pogoje, ki se nanašajo na glavne obveznosti pogodbenih strank, zlasti tiste, ki se nanašajo na ceno ali plačilo, če je njihovo besedilo nedvoumno.

2. Če pogodbeni pogoj v skladu z odstavkom 1 potrošnika ne zavezuje, pogodba pogodbene stranke zavezuje v preostalem delu.“

10 Člen 405 navedenega zakonika določa:

„Kdor je brez pravne podlage pridobil premoženjsko korist v škodo druge osebe, mora to korist vrniti v naravi, če to ni mogoče, pa plačati njeno protivrednost.“

11 Člen 410 civilnega zakonika določa:

„1. Določbe prejšnjih členov se uporabljajo zlasti v primeru izpolnitve brez pravnega temelja.

2. Izpolnitev je brez pravnega temelja, če oseba, ki jo je opravila, k izpolnitvi sploh ni bila zavezana oziroma izpolnitve prejemniku izpolnitve ni bila zavezana opraviti, ali če je podlaga za

izpolnitev prenehala, ali če predvideni namen izpolnitve ni bil dosežen, ali če je bil pravni posel, ki je podlaga za obveznost izpolnitve, neveljaven in tudi po izpolnitvi ni postal veljaven.“

12 Člen 720(1) tega zakonika določa:

„Posojilodajalec se s posojilno pogodbo zavezuje, da bo na posojilojemalca prenesel lastninsko pravico na določenem denarnem znesku ali na stvareh, ki so določene samo z vrsto, posojilojemalec pa se zavezuje, da bo vrnil enak denarni znesek oziroma enako število stvari iste vrste in kakovosti.“

Zakonik o civilnem postopku

13 Ustawa – Kodeks postępowania cywilnego (zakon o zakoniku o civilnem postopku) z dne 17. novembra 1964 (Dz. U. št. 43, pozicija 296), v različici, ki je veljala v času dejanskega stanja sporov o glavni stvari (v nadaljevanju: zakonik o civilnem postopku), v členu 189 določa:

„Tožeča stranka lahko sodišču predlaga, naj ugotovi obstoj ali neobstoj pravnega razmerja ali pravice, če ima pravni interes.“

14 Člen 316(1) tega zakonika določa:

„Po koncu obravnave sodišče izda sodbo na podlagi stanja, kakršno obstaja ob koncu obravnave; zlasti okoliščina, da je terjatev zapadla v plačilo med postopkom, ne nasprotuje sodbi, s katero se naloži plačilo te terjatve.“

Zakon o potrošniških kreditih

15 Ustawa o kredycie konsumenckim (zakon o potrošniških kreditih) z dne 12. maja 2011 (Dz. U. št. 126, pozicija 715), v različici, ki je veljala v času dejanskega stanja sporov o glavni stvari, v členu 3 določa:

„1. ‚Potrošniška kreditna pogodba‘ pomeni kreditno pogodbo, ki ne presega 255.550 [poljskih zlotov (PLN)] ali ustrezne vrednosti v valuti, ki ni poljska valuta in jo kreditodajalec da na voljo potrošniku v okviru svoje dejavnosti ali jo namerava dati na voljo.

2. Potrošniška kreditna pogodba pomeni zlasti:

1. posojilno pogodbo;

[...]

16 Člen 30(1) tega zakona, v različici, ki je veljala v času dejanskega stanja sporov o glavni stvari, določa:

„Potrošniška kreditna pogodba mora vsebovati:

[...]

3. trajanje pogodbe;

[...]

8. pravila in datume odplačila kredita [...];

[...]"

Spori o glavni stvari in vprašanja za predhodno odločanje

- 17 Osebe ZL, KU in KM so sklenile potrošniške kreditne pogodbe z družbo Provident Polska ali neko drugo družbo, katere pravna naslednica je družba Provident Polska.
- 18 Pogodba, sklenjena z osebo ZL 11. septembra 2019, se nanaša na posojilo v višini 8.100 PLN (približno 1.810 EUR) z 10-odstotno letno obrestno mero. V skladu s to pogodbo je skupni dolgovani znesek 15.531,73 PLN (približno 3.473 EUR), odplačal pa naj bi se z 90 tedenskimi plačili v višini približno 172 PLN (približno 38 EUR).
- 19 Skupni dolgovani znesek poleg izposojenega zneska 8.100 PLN (približno 1.810 EUR) vključuje tudi skupne stroške posojila posojilojemalca v višini 7.431,73 PLN (približno 1.662 EUR). Te skupne stroške sestavljajo na eni strani obresti v višini 1.275,73 PLN (približno 285 EUR) in na drugi strani neobrestni stroški v višini 6156 PLN (približno 1.377 EUR), in sicer „provizija za izplačilo“ v višini 4.050 PLN (približno 906 EUR), „pristojbina za pripravo“ v višini 40 PLN (približno 9 EUR) in „pristojbina za prilagodljiv načrt odplačevanja“ v višini 2066 PLN (približno 462 EUR).
- 20 Ta „prilagodljivi načrt odplačevanja“, h kateremu je bil zavezan posojilojemalec, je sestavljen iz dveh delov. Po eni strani gre pri tem načrtu za to, da se posojilojemalcu pod nekaterimi pogoji odobri možnost odloga največ štirih obrokov, ki se odložijo do konca običajnega obdobja odplačevanja, brez povečanja obresti. Po drugi strani ta načrt vsebuje „jamstvo vzdržnosti obveznosti vračila“, s katerim se posojilodajalec odpove vsem terjatvam, ki so še dolgovane na podlagi posojilne pogodbe, v primeru smrti posojilojemalca med trajanjem te pogodbe.
- 21 V skladu s točko 6.a zadevne posojilne pogodbe se zneski, dolgovani v 90 tedenskih obrokih, plačajo izključno v gotovini zastopniku posojilodajalca ob njegovem obisku na domu posojilojemalca.
- 22 Pogodba, sklenjena z osebo KU 13. oktobra 2020, se nanaša na posojilo v višini 6240 PLN (približno 1395 EUR) z letno obrestno mero 7,2 %. Ta znesek je sestavljen iz zneska 6000 PLN (približno 1342 EUR), izročene v gotovini, in zneska 240 PLN (približno 53 EUR), za katerega je v tej pogodbi navedeno, da je bil nakazan na račun v skladu z navodili posojilojemalca v vlogi za posojilo. V skladu z navedeno pogodbo je skupni dolgovani znesek 9450,71 PLN (približno 2113 EUR), odplačal pa naj bi se s 60 tedenskimi plačili v višini približno 157 PLN (približno 35 EUR).
- 23 Skupni dolgovani znesek poleg izposojenega zneska 6.240 PLN (približno 1.395 EUR) vključuje tudi skupne stroške posojila posojilojemalca v višini 3.210,71 PLN (približno 718 EUR). Te skupne stroške sestavljajo na eni strani obresti v višini 385,87 PLN (približno 86 EUR) in na drugi strani neobrestni stroški v višini 2824,84 PLN (približno 632 EUR), in sicer „provizija za izplačilo“ v višini 556,96 PLN (približno 125 EUR), „pristojbina za pripravo“ v višini 40 PLN (približno 9 EUR) in „pristojbina za prilagodljiv načrt odplačevanja“ v višini 2227,88 PLN (približno 498 EUR).

- 24 Navedena pogodba določa, da je treba tedenske obroke plačati na domu posojilojemalca na enak način, kot je opisan v točki 21 te sodbe.
- 25 Pogodba, sklenjena z osebo KM 7. avgusta 2019, se nanaša na posojilo v višini 6000 PLN (približno 1343 EUR) z letno obrestno mero 10 %. V skladu s to pogodbo je skupni dolgovani znesek 12.318,03 PLN (približno 2.757 EUR), odplačal pa naj bi se s 27 tedenskimi plačili v višini približno 456 PLN (približno 102 EUR).
- 26 Skupni dolgovani znesek poleg izposojenega zneska 6.000 PLN (približno 1.343 EUR) vključuje tudi skupne stroške posojila posojilojemalca v višini 6.318,03 PLN (približno 1.414 EUR). Te skupne stroške sestavljajo na eni strani obresti v višini 793,83 PLN (približno 178 EUR) in na drugi strani stroški brez obresti, in sicer „provizija za izplačilo“ v višini 4143,15 PLN (približno 927 EUR) in „pristojbina za pripravo“ v višini 1381,05 PLN (približno 309 EUR).
- 27 Osebe ZL, KU in KM, vsaka zase, so pri Sąd Rejonowy dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie (občinsko sodišče za Varšavo Center, Varšava, Poljska), ki je predložitveno sodišče, vložile tožbe v zvezi s pogodbami, ki so jih sklenile z družbo Provident Polska, in sicer 15. aprila, 17. maja oziroma 14. septembra 2021.
- 28 V zadnji fazi svojih vlog pred predložitvenim sodiščem vsaka od njih v bistvu predlaga, naj se ugotovi, da pogojev posojilne pogodbe, ki se nanašajo na neobrestne stroške kredita, ni mogoče uveljavljati proti njim, ker so nepošteni zaradi očitno precenjene in nerazumne narave zadevnih pristojbin in provizij. Te pristojbine in provizije naj bi bile nesorazmerne z zneskom kredita in naj bi dejansko bile glavni vir prihodkov kreditodajalca.
- 29 Zahtevek osebe KU se nanaša tudi na znesek 240 PLN (približno 53 EUR), naveden v posojilni pogodbi, ki se nanaša nanjo, kot znesek, ki je bil plačan na račun v skladu z navodili posojilojemalca, navedenimi v vlogi za posojilo.
- 30 Družba Provident Polska predlaga, naj se tožbe oseb ZL, KU in KM zavrnejo, in je proti vsaki od njih vložila nasprotno tožbo, s katero je predlagala, naj se jim naloži, naj ji plačajo zneske, ki ustrezajo delu pristojbin in provizij, določenih v posojilni pogodbi, ki se nanaša nanje, in ki še niso bili plačani. Tožeče stranke v postopku v glavni stvari predlagajo zavrnitev te nasprotne tožbe.
- 31 Na prvem mestu, predložitveno sodišče se sprašuje, ali je treba člen 3(1) Direktive 93/13 razlagati tako, da je mogoče pogoje, ki določajo pristojbine ali provizije, ki jih je treba plačati prodajalcu ali ponudniku, razglasiti za nepošteno samo zato, ker so te pristojbine ali provizije očitno previsoke glede na storitev, ki jo opravlja ta prodajalec ali ponudnik.
- 32 V zvezi s tem navaja, da je normalno, da želi kreditno podjetje kriti stroške poslovanja in tveganja neplačila ter si priskrbeti dobiček. Vendar se predložitvenemu sodišču zdi, da v postopkih v glavni stvari plačilo, ki si ga posojilodajalec zagotovi v razmeroma kratkem času, presega tak standard, ker to nadomestilo ustreza več deset odstotnim točkam posojenega zneska ali je blizu tega zneska.
- 33 Meni, da so stroški, povezani s „prilagodljivim načrtom odplačevanja“ in „provizijo za izplačilo“, zelo visoki in ne ustrezajo dejanski storitvi ter da so dejanski stroški, ki jih krije „pristojbina za pripravo“, zanemarljivi. Poudarja, da se ti stroški, tako kot „provizija za izplačilo“, nazadnje nanašajo samo na odobritev zadevnega posojila.

- 34 Preučitev podatkov, ki se nanašajo na zadeve v postopku v glavni stvari in na približno deset drugih zadev, ki so bile predmet nedavnih odločb različnih senatov sodišča, katerega del je predložitveno sodišče, to sodišče spodbuja k ugotovitvi, da je poslovni model tožene stranke v postopku v glavni stvari lahko dajanje posojil, ki se nanašajo na majhne zneske za kratka obdobja, tako da ne bi imela koristi le od obresti, ampak predvsem od neobrestnih stroškov kredita, ki naj bi običajno predstavljali med 70 in 90 % posojenega zneska.
- 35 Poleg tega predložitveno sodišče ugotavlja, da se znaten del posojil, ki jih je odobrila tožena stranka v postopku v glavni stvari, nanaša na iste osebe. V zvezi s tem meni, da je splošno znano, da so osebe, ki najamejo kratkoročna posojila, običajno osebe, ki imajo težave pri upravljanju svojih financ in ki se, ker ne morejo dobiti posojila pri banki, obrnejo na kreditne institucije, ki dajejo posojila pod zelo neugodnimi pogoji, pri čemer so stroški teh posojil tako visoki, da posojilojemalci pogosto nimajo druge rešitve, kot da sklenejo novo posojilo za vračilo prejšnjega posojila, zaradi česar se znajdejo v „spirali zadolževanja“, v kateri se dolg povečuje, tako da na koncu močno presega prvotno izposojeni znesek.
- 36 Na drugem mestu, predložitveno sodišče se sprašuje o združljivosti členov 189 in 316(1) zakonika o civilnem postopku, kot ju razlaga Sąd Najwyższy (vrhovno sodišče, Poljska), s členom 7(1) Direktive 93/13 in načelom učinkovitosti.
- 37 V skladu s temi določbami zakonika o civilnem postopku je ugotovitveni tožbi mogoče ugoditi le, če tožeča stranka dokaže, da ima pravni interes in da ta interes obstaja do konca obravnave. Predložitveno sodišče navaja, da v skladu s sodno prakso Sąd Najwyższy (vrhovno sodišče) tak interes obstaja, če je pojasnitev pravnega položaja objektivno utemeljena z dvomi in je nujna. To bi bilo izključeno zlasti v primerih, ko je mogoče popolnejše varstvo zatrjevane pravice pridobiti z drugo tožbo, na primer zato, ker je prišlo do kršitve te pravice, ki sama po sebi ustvarja pravico do dajatve, ki jo je mogoče zaščititi.
- 38 V primeru dolžnika naj bi imel ta interes, da ugotovi obseg ali celo obstoj svoje obveznosti, dokler njegov upnik ne zahteva izpolnitve te obveznosti. Ko je bila ta izpolnitev zahtevana, mora dolžnik svojo obrambo zagotoviti v okviru postopka v zvezi s to zahtevo za izpolnitev. Prav tako naj bi imel dolžnik, če je plačal znesek kot izpolnitev obveznosti, za katero meni, da je dvomljiva, na voljo širšo tožbo od ugotovitvene tožbe, in sicer tožbo za povračilo neupravičeno plačanih zneskov.
- 39 Vprašanje predložitvenega sodišča izhaja iz dejstva, da je treba, čeprav potrošnik dokaže neizvršljivost ali ničnost pogodbe ali njenih delov, njegovo ugotovitveno tožbo zavrniti, če ne izkaže pravnega interesa. Poleg tega naj bi neobstoj pravne opredelitve tega pojma povzročil razhajanja v odločbah, izdanih v zvezi s tem, in zato negotovost za potrošnike, zaradi katere bi lahko ti oklevali pri vložitvi tožbe za ugotovitev nepoštenosti pogojev pogodbe, sklenjene s prodajalcem ali ponudnikom, glede na tveganje, da bi bila ta tožba zavrnjena zaradi neobstoja pravnega interesa in da bi zato morali nositi stroške te tožbe.
- 40 Na tretjem in zadnjem mestu, predložitveno sodišče se sprašuje, ali načelo sorazmernosti in načelo pravne varnosti nasprotujeta razveljavitvi pogodb, ki sta ju sklenila ZL in KU, zaradi neveljavnosti pogoja, v skladu s katerim se lahko tedenska plačila opravijo le v gotovini prek zastopnika družbe Provident Polska ob obisku tega zastopnika na domu posojilojemalca. Ta pogoj naj bi bil namreč nepošten, ker posojilojemalcu ni prinašal koristi, ampak naj bi mu preprečeval, da bi posojilo odplačeval tedensko z običajnimi bančnimi nakazili, in ga je mogoče razložiti le z možnostjo, ki jo daje posojilodajalcu, da izvaja čustveni pritisk na posojilojemalca. Zato naj navedeni pogoj za tega posojilojemalca ne bi bil zavezujoč.

- 41 Predložitveno sodišče v zvezi s tem navaja, da bi odprava nepoštenega elementa pogoja, ki določa način vračila posojila, pomenila spremembo njegove vsebine, ker bi vplivala na njegovo bistvo, tako da bi moral biti ta pogoj za potrošnika v celoti nezavezujoč. Brez navedenega pogoja pa zadevnih pogodb ne bi bilo več mogoče izvršiti, saj naj ne bi več vsebovale nobene določbe o načinih vračila in naj jih ne bi bilo mogoče razlagati tako, da dovoljujejo vračila z bančnim nakazilom, saj sta stranki ta način vračila nameravali izključiti. Poleg tega naj ne bi bilo treba uporabiti dodatnih določb nacionalnega prava, saj naj nemožnost izpolnitve zadevnih pogodb zadevnim potrošnikom ne bi povzročila posebno škodljivih posledic, saj bi morali vrniti le glavnico posojila.
- 42 V teh okoliščinah je Sąd Rejonowy dla Warszawy-Śródmieścia w Warszawie (občinsko sodišče za Varšavo Center, Varšava) prekinilo odločanje in Sodišču v predhodno odločanje predložilo ta vprašanja:
- „1. Ali je treba člen 3(1) Direktive 93/13 razlagati tako, da dopušča, da se kot nepošteni pogoj šteje pogoj, ki prodajalcu ali ponudniku zagotavlja neobičajno visoko pristojbino ali provizijo za storitev, ki jo ponuja?
 2. Ali je treba člen 7(1) Direktive 93/13 in načelo učinkovitosti razlagati tako, da nasprotujeta določbam nacionalnega prava ali sodni razlagi teh nacionalnih določb, v skladu s katerimi je za tožbo potrošnika proti prodajalcu ali ponudniku za ugotovitev ničnosti ali neučinkovitosti pogodbe ali dela pogodbe, ki vsebuje nepošteno pogoje, potreben pravni interes potrošnika?
 3. Ali je treba člen 6(1) Direktive 93/13 ter načela učinkovitosti, sorazmernosti in pravne varnosti razlagati tako, da dopuščajo ugotovitev, da kreditna pogodba, v zvezi s katero je bilo ugotovljeno, da je edini pogodbeni pogoj te pogodbe, ki se nanaša na način vračanja kredita, nepošten, po izključitvi tega pogoja iz pogodbe ne velja več in je zato nična?“

Vprašanja za predhodno odločanje

Prvo vprašanje

- 43 Predložitveno sodišče s prvim vprašanjem v bistvu sprašuje, ali je treba člen 3(1) Direktive 93/13 razlagati tako, da je lahko pogoj v zvezi z neobrestnimi stroški posojilne pogodbe, sklenjene med prodajalcem ali ponudnikom in potrošnikom, ki določa, da mora zadnjenavedeni plačati pristojbino ali provizijo za storitev v znesku, ki je očitno nesorazmeren s storitvijo, opravljeno v zameno, nepošten.
- 44 Spomniti je treba, da v skladu s členom 3(1) Direktive 93/13 za nepošten velja vsak pogodbeni pogoj, ki ni bil posamično dogovorjen, če v nasprotju z zahtevo dobre vere v škodo potrošnika povzroči znatno neravnotežje v pogodbenih pravicah in obveznostih strank.
- 45 V skladu z ustaljeno sodno prakso se preizkus obstoja takšnega znatnega neravnotežja ne sme omejiti na količinsko ekonomsko presojo, ki temelji na primerjavi skupnega zneska transakcije, ki je bil predmet pogodbe, na eni strani in stroškov, ki so bili na podlagi zadevnega pogodbenega pogoja naloženi potrošniku, na drugi. Znatno neravnotežje je namreč lahko posledica samega dejstva dovolj resnega posega v pravni položaj, ki ga potrošniku kot pogodbeni stranki zagotavljajo veljavni nacionalni predpisi, bodisi v obliki omejitve vsebine pravic, ki jih v skladu s temi predpisi črpa iz te pogodbe, bodisi v obliki oviranja uveljavljanja teh pravic ali celo v obliki

naložitve dodatne obveznosti, ki je nacionalna pravila ne določajo (sodbi z dne 3. oktobra 2019, Kiss in CIB Bank, C-621/17, EU:C:2019:820, točka 51, in z dne 16. marca 2023, Caixabank (Provizija za odobritev posojila), C-565/21, EU:C:2023:212, točka 51).

- 46 Iz te sodne prakse izhaja, da nacionalno sodišče, če ugotovi, da iz količinske ekonomske presoje ne izhaja znatno neravnotežje, svoje presoje ne more omejiti na to presojo. V takem primeru mora preučiti, ali tako neravnotežje izhaja iz drugega elementa, kot je omejitev pravice, ki izhaja iz nacionalnega prava, ali dodatna obveznost, ki v tem pravu ni določena.
- 47 Če pa je iz količinske ekonomske presoje razvidno znatno neravnotežje, ga je mogoče ugotoviti, ne da bi bilo treba preučiti druge elemente. V primeru kreditne pogodbe se takšna ugotovitev lahko opravi zlasti, če storitev, opravljenih v zameno za neobrestne stroške, ni mogoče razumno vključiti med storitve, opravljene v okviru sklenitve ali upravljanja te pogodbe, ali če so zneski, naloženi potrošniku iz naslova stroškov odobritve in upravljanja posojila, očitno nesorazmerni glede na posojeni znesek. Predložitveno sodišče mora v zvezi s tem upoštevati učinek drugih pogodbenih pogojev, da bi ugotovilo, ali navedeni pogoji povzročajo znatno neravnotežje v škodo posojilojemalca (glej v tem smislu sodbo z dne 3. septembra 2020, Profi Credit Polska, C-84/19, C-222/19 in C-252/19, EU:C:2020:631, točka 95).
- 48 V obravnavanem primeru predložitveno sodišče dvomi o sorazmernosti razmerja med zneskom, posojenim vsaki od tožečih strank v postopku v glavni stvari, in skupnim zneskom neobrestnih stroškov, ki so jim naloženi, pri čemer se zadnji navedeni znesek zdi očitno nesorazmeren tako glede na storitve, ki so običajno povezane z dajanjem in upravljanjem kredita, kot tudi glede na znesek odobrenih kreditov. Iz sodne prakse, navedene v prejšnji točki, izhaja, da taka ugotovitev lahko pomeni znatno neravnotežje med pravicami in obveznostmi strank, ki izhajajo iz pogodbe, v smislu člena 3(1) Direktive 93/13.
- 49 Vendar mora predložitveno sodišče najprej preveriti, ali preizkus morebitne nepoštenosti zadevnih pogodbenih pogojev v zvezi z neobrestnimi stroški kredita ni izključen na podlagi člena 4(2) Direktive 93/13.
- 50 V skladu s to določbo in ob upoštevanju člena 8 te direktive ocena nepoštenosti pogodbenih pogojev ne sme biti povezana niti z opredelitvijo glavnega predmeta pogodbe niti z ustreznostjo cene in plačila za izmenjane storitve ali blago, če so pogoji v jasnem, razumljivem jeziku.
- 51 V zvezi s tem je treba opozoriti, da provizije, ki zajema plačilo za storitve, povezane s preverjanjem, odobritvijo ali obravnavo posojila, kredita ali druge podobne storitve, ki je neločljivo povezana z dejavnostjo posojilodajalca, ki je posledica odobritve tega posojila ali tega kredita, ni mogoče obravnavati, kot da spada med glavne obveznosti, ki izhajajo iz kreditne pogodbe (glej v tem smislu sodbo z dne 16. marca 2023, Caixabank (Provizija za odobritev posojila), C-565/21, EU:C:2023:212, točki 22 in 23).
- 52 Pogoji, ki se nanašajo na protidajatev, ki jo potrošnik dolguje posojilodajalcu, ali ki vplivajo na dejansko ceno, ki jo mora potrošnik plačati posojilodajalcu, pa načeloma ne spadajo v to drugo skupino pogojev iz člena 4(2) Direktive 93/13, kar zadeva vprašanje, ali je znesek protidajatev ali cene, kot je določena v pogodbi, ustrezen glede na storitev, ki jo v zameno opravi kreditodajalec (glej v tem smislu sodbo z dne 3. oktobra 2019, Kiss in CIB Bank, C-621/17, EU:C:2019:820, točki 35 in 37 ter navedena sodna praksa).

- 53 Vendar poljska vlada navaja, da člen 3851(1) civilnega zakonika, s katerim naj bi bil člen 4(2) Direktive 93/13 prenesen v poljsko pravo, dovoljuje preučitev razmerja med ceno in storitvijo, če gre za pogoje, ki niso povezani z glavnimi storitvami strank, s čimer se vzpostavlja širše varstvo potrošnika. Ker pa taka nacionalna določba izjemi iz navedenega člena 4(2) s tem, da omogoča širši nadzor nad morebitno nepoštenostjo pogodbenih pogojev, ki spadajo na področje uporabe te direktive, dejansko daje ožji obseg – kar mora preveriti predložitveno sodišče – ta določba prispeva k cilju varstva potrošnikov, ki mu sledi navedena direktiva, in spada v okvir možnosti, ki jo državam članicam daje člen 8 te direktive, da sprejmejo ali ohranijo strožje določbe, katerih namen je zagotoviti višjo raven varstva potrošnikov (glej v tem smislu sodbo z dne 3. septembra 2020, Profi Credit Polska, C-84/19, C-222/19 in C-252/19, EU:C:2020:631, točke od 83 do 85).
- 54 Poleg tega, čeprav se pred nacionalnim sodiščem zatrjuje nepoštenost takega pogoja zaradi neobstoja dejanske storitve posojilodajalca, ki bi lahko pomenila protidajatev za provizijo, ki jo določa, se tako postavljeno vprašanje ne nanaša na ustreznost zneska te provizije in katere koli storitve in zato ne spada na področje uporabe člena 4(2) Direktive 93/13 (glej v tem smislu sodbo z dne 26. februarja 2015, Matei, C-143/13, EU:C:2015:127, točka 70 in navedena sodna praksa).
- 55 Poleg tega mora predložitveno sodišče preveriti, ali je bil potrošnik obveščen o razlogih, ki upravičujejo plačilo navedene provizije (glej v tem smislu sodbo z dne 3. oktobra 2019, Kiss in CIB Bank, C-621/17, EU:C:2019:820, točka 41).
- 56 Nazadnje je treba poudariti, da izključitev iz člena 4(2) Direktive 93/13 nikakor ne posega v spoštovanje zahteve po preglednosti, ki jo nalaga ta določba ter ki ima enak obseg kot zahteva iz člena 5 te direktive in jo je treba razumeti tako, da ne določa le, da mora biti zadevni pogoj za potrošnika razumljiv na slovnični ravni, ampak da mora biti temu potrošniku na podlagi natančnih in razumljivih meril omogočeno, da oceni gospodarske posledice, ki zanj iz tega izhajajo (glej v tem smislu sodbo z dne 3. oktobra 2019, Kiss in CIB Bank, C-621/17, EU:C:2019:820, točki 36 in 37 ter navedena sodna praksa).
- 57 V zvezi s tem je treba spomniti – ne da bi moral kreditodajalec v pogodbi podrobno navesti naravo vseh storitev, ki se opravljajo v zameno za pristojbine ali provizije, določene v nekaterih pogodbenih pogojih – da je pomembno, prvič, da je mogoče naravo dejansko opravljenih storitev razumno ugotoviti ali o njej sklepati iz pogodbe kot celote in, drugič, da potrošnik lahko preveri, ali se različni stroški ali storitve, ki so mu naložene, ne prekrivajo. To preučitev je treba opraviti ob upoštevanju vseh upoštevni dejstev, med katerimi niso le pogoji zadevne pogodbe, temveč tudi oglasi in informacije, ki jih je posojilodajalec predložil v okviru pogajanj za posojilno pogodbo (glej v tem smislu sodbo z dne 3. oktobra 2019, Kiss in CIB Bank, C-621/17, EU:C:2019:820, točki 44 in 45).
- 58 Iz tega sledi, da če bi predložitveno sodišče ugotovilo, da zadevni pogoji niso sestavljeni v jasnem in razumljivem jeziku, bi morali biti ti pogoji vsekakor predmet presoje, kar zadeva njihovo morebitno nepoštenost, tudi če bi to sodišče poleg tega menilo, da so ti pogoji del glavnega predmeta pogodbe ali da se dejansko izpodbijajo glede na ustreznost cene ali plačila v primerjavi s storitvami, opravljenimi v zameno (glej v tem smislu sodbo z dne 26. februarja 2015, Matei, C-143/13, EU:C:2015:127, točka 72 in navedena sodna praksa).
- 59 Glede na vse zgornje preudarke je treba na prvo vprašanje odgovoriti, da je treba člen 3(1) Direktive 93/13 razlagati tako, da če preizkus morebitne nepoštenosti pogoja v zvezi z neobrestnimi stroški kreditne pogodbe, sklenjene med prodajalcem ali ponudnikom in

potrošnikom, ni izključen na podlagi člena 4(2) te direktive v povezavi s členom 8 te direktive, je nepoštenost takega pogoja mogoče ugotoviti ob upoštevanju dejstva, da ta pogoj določa, da ta potrošnik plača pristojbino ali provizijo v znesku, ki je očitno nesorazmeren s storitvijo, opravljeno v zameno.

Drugo vprašanje

- 60 Predložitveno sodišče z drugim vprašanjem v bistvu sprašuje, ali je treba člen 7(1) Direktive 93/13 v povezavi z načelom učinkovitosti razlagati tako, da nasprotuje nacionalni ureditvi, kot se razlaga v sodni praksi, ki za ugoditev tožbi potrošnika za ugotovitev, da je nepošten pogoj iz pogodbe, sklenjene s prodajalcem ali dobaviteljem, neizvršljiv, zahteva dokaz o pravnem interesu, kadar se ugotovi, da takega interesa ni, če ima ta potrošnik na voljo drugo pravno sredstvo, ki bolj varuje njegove pravice, zlasti tožbo za povračilo neupravičeno plačanih zneskov, ali če se lahko sklicuje na to neizvršljivost v okviru svoje obrambe zoper nasprotno tožbo za izpolnitev, ki jo je ta prodajalec ali ponudnik vložil proti njemu na podlagi tega pogoja.
- 61 Najprej je treba opozoriti, da se, ker na tem področju ni posebnih predpisov Unije, podrobna pravila za izvajanje varstva potrošnikov iz Direktive 93/13 v skladu z načelom postopkovne avtonomije držav članic določijo v nacionalnem pravnem redu teh držav. Vendar ta pravila niti ne smejo biti manj ugodna od tistih, ki urejajo podobne položaje v nacionalnem pravu (načelo enakovrednosti), niti ne smejo biti oblikovana tako, da v praksi onemogočajo ali pretirano otežujejo izvrševanje pravic, ki jih podeljuje pravni red Unije (načelo učinkovitosti) (sodba z dne 13. julija 2023, CAJASUR Banco, C-35/22, EU:C:2023:569, točka 23 in navedena sodna praksa).
- 62 Zato ob upoštevanju teh dveh načel vprašanje pravnega interesa potrošnika v okviru tožbe za ugotovitev neizvršljivosti nepoštenih pogojev in vprašanje naložitve stroškov take tožbe spadata v procesno avtonomijo držav članic.
- 63 Kar natančneje zadeva načelo učinkovitosti, ki je edino od navedenih načel, na katero se nanaša to vprašanje, je treba poudariti, da je treba vsak primer, v katerem se postavlja vprašanje, ali neka nacionalna postopkovna določba onemogoča ali pretirano otežuje uporabo prava Unije, preizkusiti ob upoštevanju položaja te določbe v celotnem postopku ter poteka in posebnosti tega postopka pred različnimi nacionalnimi sodišči. S tega vidika je treba po potrebi upoštevati načela, na katerih temelji nacionalni sodni sistem, kot so načelo varstva pravice do obrambe, načelo pravne varnosti in načelo učinkovitega poteka postopka (sodba z dne 13. julija 2023, CAJASUR Banco, C-35/22, EU:C:2023:569, točka 25 in navedena sodna praksa).
- 64 Poleg tega glede na naravo in pomen javnega interesa, na katerem temelji varstvo potrošnikov, ki so v slabšem položaju v primerjavi s prodajalci ali ponudniki, Direktiva 93/13 – kot izhaja iz njenega člena 7(1) v povezavi z njeno štiriindvajseto uvodno izjavo – državam članicam nalaga, da zagotovijo ustrezna in učinkovita sredstva „za preprečevanje nadaljnje uporabe nepoštenih pogojev v pogodbah, ki jih s potrošniki sklenejo prodajalci ali ponudniki“ (sodba z dne 13. julija 2023, CAJASUR Banco, C-35/22, EU:C:2023:569, točka 22 in navedena sodna praksa).
- 65 Navedena direktiva tako potrošniku daje pravico, da se obrne na sodišče, da bi dosegel ugotovitev nepoštenosti pogodbenega pogoja in njegovo neuporabo (sodba z dne 16. julija 2020, Caixabank in Banco Bilbao Vizcaya Argentaria, C-224/19 in C-259/19, EU:C:2020:578, točka 98 in navedena sodna praksa).

- 66 Poleg tega obveznost držav članic, da določijo postopkovna pravila za zagotovitev spoštovanja pravic – ki jih imajo stranke v skladu z Direktivo 93/13 – da se ne uporabljajo nepošteni pogoji, vključuje zahtevo po zagotovitvi učinkovitega sodnega varstva, določenega tudi v členu 47 Listine. To varstvo mora biti med drugim zagotovljeno pri opredelitvi postopkovnih pravil v zvezi s pravnimi sredstvi, ki temeljijo na pravu Unije. Vendar varstvo potrošnikov ni absolutno. Tako dejstvo, da konkretni postopek vključuje nekatere postopkovne zahteve, ki jih mora potrošnik spoštovati za uveljavitev svojih pravic, ne pomeni, da zaradi tega ni deležen učinkovitega sodnega varstva (glej v tem smislu sodbo z dne 31. maja 2018, Sziber, C-483/16, EU:C:2018:367, točki 49 in 50 ter navedena sodna praksa).
- 67 V zvezi s tem je treba poudariti, da je obstoj pravnega interesa bistven in prvi pogoj za vsako pravno sredstvo (sodba z dne 23. novembra 2017, Bionorica in Diapharm/Komisija, C-596/15 P in C-597/15 P, EU:C:2017:886, točka 83). Zahteva po pravnem interesu zlasti s tem, da preprečuje, da bi bila sodišča preobremenjena s tožbami, ki so dejansko namenjene pridobitvi pravnega nasveta, uresničuje splošni interes učinkovitega izvajanja sodne oblasti in lahko prevlada nad posamičnimi interesi (glej po analogiji sodbo z dne 31. maja 2018, Sziber, C-483/16, EU:C:2018:367, točki 51 in navedena sodna praksa).
- 68 Zato je treba, kot je generalni pravobranilec v bistvu navedel v točkah od 30 do 32 sklepnih predlogov, šteti, da je taka zahteva načeloma legitimna.
- 69 Le če bi bila postopkovna pravila tako zapletena in bi vsebovala tako obremenjujoče zahteve, da bi ta pravila presegala to, kar je potrebno za doseganje njihovega cilja, bi ta pravila nesorazmerno vplivala na pravico potrošnika do učinkovitega sodnega varstva (glej v tem smislu sodbo z dne 31. maja 2018, Sziber, C-483/16, EU:C:2018:367, točka 52) in bi bila zato v nasprotju z načelom učinkovitosti, ker bi pretirano otežila uresničevanje pravic, ki so potrošnikom podeljene z Direktivo 93/13.
- 70 V obravnavanem primeru je iz elementov, ki so na voljo Sodišču, razvidno, da so potrošniki, ki so tožeče stranke v postopku v glavni stvari, že delno izpolnili obveznosti iz zadevnih pogojev, ko so vložili tožbe za ugotovitev njihove nepoštenosti. V tem okviru se zdi, da predložitveno sodišče navaja, da bi bilo treba glede na upoštevne določbe nacionalnega prava, kot se razlagajo v nacionalni sodni praksi, tako vložene ugotovitelne tožbe zavrnil zaradi neobstoja pravnega interesa, potrošnikom pa bi bilo treba naložiti plačilo stroškov teh tožb, in sicer iz dveh razlogov.
- 71 Prvič, če je oseba že izpolnila – v tem primeru delno – pogodbeno obveznost, bi neobstoj pravnega interesa za ugotovitev neobstoja te obveznosti izhajal iz dejstva, da ima ta oseba na voljo tožbo, za katero se šteje, da bolje varuje njene pravice, in sicer tožbo za povračilo neupravičeno plačanih zneskov, v okviru katere bi lahko dosegla, da se sopogodbenu naloži, da ji vrne zneske, plačane za izpolnitev sporne obveznosti.
- 72 Drugič, kadar oseba izpodbija obstoj obveznosti, ki je še ni izpolnila, pa čeprav le delno, bi izgubila interes za vložitev ugotovitelne tožbe takoj, ko bi njen sopogodbenu vložil tožbo za izpolnitev te obveznosti, v obravnavanem primeru nasprotno tožbo, saj bi imela možnost uveljavljati neobstoj zadevne obveznosti v okviru svoje obrambe zoper tožbo tega sopogodbenu.
- 73 Vendar poljska vlada nasprotuje temu, da ima sodna praksa Sąd Najwyższy (vrhovno sodišče) glede uporabe člena 189 in 316(1) zakonika o civilnem postopku posledice, ki jih je opisalo predložitveno sodišče. Treba pa je opozoriti, da Sodišče v okviru predloga za sprejetje predhodne odločbe ni pristojno za odločanje o razlagi nacionalnih določb niti za presojanje o tem, ali jih je

nacionalno sodišče pravilno razložilo ali uporabilo, saj je taka razlaga v izključni pristojnosti nacionalnega sodišča (glej v tem smislu sodbo z dne 25. novembra 2020, Sociálna poisťovňa, C-799/19, EU:C:2020:960, točki 44 in 45 ter navedena sodna praksa). Na podlagi navedb predložitvenega sodišča so oblikovane ugotovitve v nadaljevanju.

- 74 V prvem položaju, navedenem v točki 71 te sodbe, kot je generalni pravobranilec navedel v točki 41 sklepnih predlogov, bi zavrnitev tožbe potrošnika za ugotovitev nepoštenosti pogodbenih pogojev zaradi neobstoja ustreznega pravnega interesa, ne pa kakršnega koli pravnega interesa, in naložitev plačila stroškov potrošniku ter vrnitev zadeve Sodišču v ponovno odločanje pomenila, da bi se v postopke, katerih namen je potrošnikom zagotoviti varstvo, ki se želi doseči z Direktivo 93/13, vnesel vir nepotrebne zapletenosti, okornosti, stroškov in pravne negotovosti, ki bi lahko te potrošnike odvrnil od uveljavljanja pravic, ki jih imajo na podlagi te direktive, s čimer bi bilo kršeno načelo učinkovitosti.
- 75 Poleg tega, kot je poudarjeno v isti točki sklepnih predlogov generalnega pravobranilca, bi bili v okoliščinah, kakršne so te v postopkih v glavni stvari, zavrnitev ugotovitvene tožbe potrošnika in njegova obveznost, da vloži tožbo za večjo zaščito svojih pravic, medtem ko bo morale predložitveno sodišče v okviru nasprotne tožbe, ki jo je vložil prodajalec ali ponudnik, vsekakor preučiti pravno problematiko, na katero se nanaša ta ugotovitvena tožba, v nasprotju s splošnim interesom učinkovitega izvajanja sodne oblasti, zlasti z zahtevo po ekonomičnosti postopka.
- 76 Nazadnje, če bi bilo treba šteti, da se drugo vprašanje nanaša tudi na drugi položaj, naveden v točki 72 te sodbe, v katerem bi potrošnik po vložitvi tožbe za ugotovitev nepoštenosti pogodbenega pogoja izgubil pravni interes med postopkom, ker bi prodajalec ali ponudnik vložil nasprotno tožbo za izpolnitev obveznosti iz tega pogoja, bi dejstvo, da je bila tožba potrošnika zavrnjena in da mu je bilo naloženo plačilo stroškov postopka – ne glede na to, ali je bila ugotovljena nepoštenost navedenega nepoštenega pogoja – pomenilo, da se mu naloži finančno tveganje, ki bi bilo še toliko bolj neupravičeno, ker bi bila uresničitev tega tveganja odvisna izključno od procesne pobude prodajalca ali ponudnika. Če pa bi bila odločitev o razdelitvi stroškov tožbe potrošnika odvisna od take pobude prodajalca ali ponudnika, bi to potrošnika odvrnilo od uveljavljanja njegove pravice, da se obrne na sodišče, da bi se ugotovila nepoštenost pogodbenega pogoja in bi se preprečila njegova uporaba, kar bi bilo v nasprotju z načelom učinkovitosti (glej v tem smislu sodbo z dne 16. julija 2020, Caixabank in Banco Bilbao Vizcaya Argentaria, C-224/19 in C-259/19, EU:C:2020:578, točka 98 in navedena sodna praksa).
- 77 Glede na vse zgornje preudarke je treba na drugo vprašanje odgovoriti, da je treba člen 7(1) Direktive 93/13 v povezavi z načelom učinkovitosti razlagati tako, da nasprotuje nacionalni ureditvi, kot se razlaga v sodni praksi, ki za ugoditev tožbi potrošnika za ugotovitev, da je nepošteno pogoj iz pogodbe, sklenjene s prodajalcem ali dobaviteljem, neizvršljiv, zahteva dokaz o pravnem interesu, kadar se ugotovi, da takega interesa ni, če ima ta potrošnik na voljo tožbo za povračilo neupravičeno plačanih zneskov ali če se lahko sklicuje na to neizvršljivost v okviru svoje obrambe zoper nasprotno tožbo za izpolnitev, ki jo je ta prodajalec ali ponudnik vložil proti njemu na podlagi tega pogoja.

Tretje vprašanje

- 78 Predložitveno sodišče s tretjim vprašanjem v bistvu sprašuje, ali je treba člen 6(1) Direktive 93/13 v povezavi z načeli učinkovitosti, sorazmernosti in pravne varnosti razlagati tako, da nasprotuje temu, da se posojilna pogodba, sklenjena med prodajalcem ali ponudnikom in potrošnikom,

razglasi za nično, če se ugotovi, da je nepošten le pogoj iz te pogodbe, ki določa konkretne načine plačila zneskov, dolgovanih ob periodičnih obrokih, in da navedena pogodba brez tega pogoja ne more obstajati.

- 79 Predložitveno sodišče v zvezi s tem navaja, da edini pogodbeni pogoj, ki določa vse pogoje in obroke odplačila zadevnih posojil, vsebuje določbo, v skladu s katero lahko potrošnik tedenska plačila opravi le v gotovini prek zastopnika družbe Provident Polska ob njegovem obisku na potrošnikovem domu. Meni, da je tak dogovor nepošten, ker v bistvu ne ustreza nobenemu drugemu cilju kot temu, da posojilodajalec lahko izvaja nezakonit pritisk na posojilojemalca. Zato bi bilo treba to določbo in posledično celoten pogoj, katerega del je, razveljaviti, saj bi poseg, omejen na odpravo navedene določbe, pomenil spremembo vsebine tega pogoja tako, da bi se spremenilo njegovo bistvo. Ker pa ni drugih pogojev, na podlagi katerih bi bilo mogoče določiti načine odplačila teh posojil, naj zadevnih pogodb ne bi bilo mogoče izvršiti.
- 80 Kar zadeva posledice, ki izhajajo iz ugotovitve, da je pogoj pogodbe med potrošnikom in prodajalcem ali dobaviteljem nepošten, člen 6(1) Direktive 93/13 določa, da države članice določijo, da nepošteni pogoji, uporabljeni v pogodbi, ki jo s potrošnikom sklene prodajalec ali ponudnik, kakor je določeno z nacionalnim pravom, niso zavezujoči za potrošnika in da pogodba obe stranki še naprej zavezuje na podlagi teh pogojev, če je njen nadaljnji obstoj mogoč brez nepoštenih pogojev.
- 81 V skladu z ustaljeno sodno prakso Sodišča namen te določbe, zlasti drugega dela povedi, ni povzročiti ničnosti vseh pogodb, ki vsebujejo nepošteno pogoje, ampak formalno ravnovesje med pravicami in obveznostmi sopogodbjenikov, ki je določeno s pogodbo, nadomestiti z realnim ravnovesjem, tako da se med sopogodbjeniki vzpostavi enakost, pri čemer mora zadevna pogodba načeloma še naprej obstajati brez kakršne koli druge spremembe poleg odprave nepoštenih pogojev. Če je zadnjenavedeni pogoj izpolnjen, se lahko zadevna pogodba ohrani, če je kontinuiteta pogodbe brez nepoštenih pogojev pravno mogoča v skladu s pravili nacionalnega prava, kar je treba preveriti v skladu z objektivnim pristopom (glej v tem smislu sodbo z dne 3. oktobra 2019, Dziubak, C-260/18, EU:C:2019:819, točka 39 in navedena sodna praksa).
- 82 Ta objektivni pristop med drugim pomeni, da položaja ene od pogodbenih strank ni mogoče šteti za odločilno merilo, ki ureja nadaljnjo usodo pogodbe, ki vsebuje enega ali več nepoštenih pogojev, tako da presoja nacionalnega sodišča o možnosti, da taka pogodba še naprej obstaja brez teh pogojev, ne more temeljiti zgolj na tem, da je ugotovitev ničnosti te pogodbe kot celote koristna za potrošnika (glej v tem smislu sodbo z dne 29. aprila 2021, Bank BPH, C-19/20, EU:C:2021:341, točki 56 in 57 ter navedena sodna praksa).
- 83 Člen 6(1), drugi del povedi, Direktive 93/13 torej sam ne določa meril, ki urejajo možnost, da pogodba ostane brez nepoštenih pogojev, temveč prepušča državam članicam, da v nacionalnem pravu opredelijo podrobna pravila, v okviru katerih se ugotovi nepoštenost pogoja v pogodbi in na podlagi katerih se uresničijo konkretni pravni učinki te ugotovitve. Vsekakor mora taka ugotovitev omogočiti vzpostavitev pravnega in dejanskega položaja potrošnika, kot bi bil podan, če tega nepoštenega pogoja ne bi bilo (glej v tem smislu sodbo z dne 21. decembra 2016, Gutiérrez Naranjo in drugi, C-154/15, C-307/15 in C-308/15, EU:C:2016:980, točka 66).
- 84 Zato, če nacionalno sodišče meni, da v skladu z upoštevnimi določbami svojega nacionalnega prava ohranitev pogodbe brez nepoštenih pogojev, ki jih ta vsebuje, ni mogoča, člen 6(1) Direktive 93/13 načeloma ne nasprotuje temu, da se ta pogodba razveljavi (sodba z dne 3. oktobra 2019, Dziubak, C-260/18, EU:C:2019:819, točka 43).

- 85 Vendar je treba cilj vzpostavitve pravnega in dejanskega položaja, v katerem bi bil potrošnik, če nepoštenega pogoja ne bi bilo, uresničevati ob spoštovanju načela sorazmernosti, ki je splošno načelo prava Unije, ki zahteva, da nacionalna ureditev, s katero se to pravo izvaja, ne presega tega, kar je nujno za uresničitev zastavljenega cilja (glej v tem smislu sodbo z dne 15. junija 2023, Bank M. (Posledice ničnosti pogodbe), C-520/21, EU:C:2023:478, točka 73 in navedena sodna praksa).
- 86 Zato nacionalno sodišče, razen če določitev – na podlagi objektivnega pristopa – posledic, ki jih je treba v skladu z nacionalnim pravom izpeljati iz ugotovitve nepoštenosti pogoja glede nadaljnega obstoja ali neobstoja pogodbe, katere del je, nacionalnemu sodišču ne dopušča nobenega polja proste presoje ali razlage, ne more ugotoviti, da je ta pogodba neveljavna, če je mogoče vzpostaviti pravni in dejanski položaj, v katerem bi bil potrošnik, če tega nepoštenega pogoja ne bi bilo, in hkrati omogočiti ohranitev navedene pogodbe.
- 87 V zvezi s tem je treba spomniti, da lahko nacionalno sodišče nadomesti nedovoljeni pogoj z dispozitivno nacionalno določbo ali z določbo, ki se uporablja v primeru dogovora strank zadevne pogodbe, pod pogojem, da je ta nadomestitev v skladu s ciljem člena 6(1) Direktive 93/13 in omogoča ponovno vzpostavitev dejanskega ravnotežja med pravicami in obveznostmi sopogodbениkov. Vendar je ta izjemna možnost omejena na primere, v katerih bi morale sodišče zaradi ničnosti nepoštenega pogoja ugotoviti ničnost pogodbe v celoti, zaradi česar bi bil potrošnik izpostavljen posebej škodljivim posledicam, tako da bi bil zaradi tega kaznovan (glej v tem smislu sodbi z dne 21. januarja 2015, Unicaja Banco in Caixabank, C-482/13, C-484/13, C-485/13 in C-487/13, EU:C:2015:21, točka 33 in navedena sodna praksa, in z dne 12. januarja 2023, D. V. (Odvetniška nagrada – Načelo urne postavke), C-395/21, EU:C:2023:14, točka 60).
- 88 V obravnavanem primeru je predložitveno sodišče tako možnost zavrnilo, saj razveljavitev zadevnih pogodb ne bi škodila potrošnikom, ki so jih sklenili.
- 89 Prav tako je treba opozoriti, da določbe Direktive 93/13 nasprotujejo temu, da bi se pogoj, za katerega je bilo ugotovljeno, da je nepošten, delno ohranil z odpravo elementov, zaradi katerih je nepošten, če bi se zaradi take odprave spremenila vsebina tega pogoja, ki bi vplivala na njegovo bistvo (sodba z dne 29. aprila 2021, Bank BPH, C-19/20, EU:C:2021:341, točka 70 in navedena sodna praksa).
- 90 Vendar to ne velja, kadar je nepošten element pogoja pogodbena obveznost, ki je ločena od drugih določb in katere nepoštenost je mogoče preučiti posamično (glej v tem smislu sodbo z dne 29. aprila 2021, Bank BPH, C-19/20, EU:C:2021:341, točka 71), pri čemer je določbo, ki tako obveznost določa, mogoče šteti za ločeno od drugih določb zadevnega pogoja.
- 91 Direktiva 93/13 namreč ne zahteva, da nacionalno sodišče poleg pogoja, ki je bil razglašen za nepoštenega, odpravi tudi pogoje, ki niso bili opredeljeni kot taki, saj je cilj, ki ga zakonodajalec uresničuje v okviru te direktive, varstvo potrošnika in vzpostavitev ravnotežja med strankama z izključitvijo uporabe pogojev, ki se štejejo za nepoštena, hkrati pa načeloma ohraniti v veljavi druge pogoje iz zadevne pogodbe (sodba z dne 29. aprila 2021, Bank BPH, C-19/20, EU:C:2021:341, točka 72 in navedena sodna praksa). To velja tudi za različne določbe istega pogoja, če odprava nepoštenega pogoja ne posega v samo bistvo tega pogoja.

- 92 V obravnavanem primeru je iz predložitvene odločbe razvidno, da edini pogodbeni pogoj, ki določa vse pogoje v zvezi z odplačilom zadevnih posojil, kot so zneski, ki jih je treba plačati, in različni obroki, vsebuje tudi določbo o konkretnih pravilih, v skladu s katerimi je treba ta plačila izvršiti, in sicer na domu posojilojemalca zastopniku posojilodajalca.
- 93 Ob upoštevanju presoje, ki jo bo moralo opraviti predložitveno sodišče glede na vse okoliščine v zvezi z zadevnimi pogodbami in upoštevnimi določbami nacionalnega prava, je očitno, da določba, ki določa taka konkretna podrobna pravila za izpolnitev obveznosti plačila potrošnika, pomeni pogodbeno obveznost, ki je ločena od drugih določb edinega pogoja, kakršen je ta, ki je opisan v prejšnji točki te sodbe, in je pomožna glede na elemente pogodbe, ki opredeljujejo vsebino tega pogoja, kot so tisti, ki se nanašajo na določitev zneskov, ki jih je treba plačati, in obrokov, v katerih morajo biti ta plačila opravljena. Poleg tega odprava tega pogoja ne more vplivati na samo bistvo zadevnega pogoja, saj mora potrošnik svojo obveznost vračila izpolniti v skladu z drugimi pogoji, ki jih določa ta pogoj, tako da izbere kateri koli način plačila med tistimi, ki so dopustni na podlagi nacionalnega prava.
- 94 Nazadnje je treba dodati, prvič, da mora biti posledica sodne ugotovitve nepoštenosti pogoja ali, odvisno od primera, elementa pogoja pogodbe, zajete z Direktivo 93/13, načeloma vzpostavitev pravnega in dejanskega položaja potrošnika, v katerem bi ta bil, če tega pogoja ali tega elementa ne bi bilo (glej v tem smislu sodbo z dne 15. junija 2023, Bank M. (Posledice ničnosti pogodbe), C-520/21, EU:C:2023:478, točka 57 in navedena sodna praksa). Spoštovanje načela učinkovitosti je torej načeloma odvisno od sprejetja ukrepov, ki omogočajo vzpostavitev tega položaja.
- 95 Drugič, ni mogoče šteti, da so ukrepi, s katerimi se konkretno izvaja prepoved nepoštenih pogojev, v nasprotju z načelom pravne varnosti (glej v tem smislu sodbo z dne 15. junija 2023, Bank M. (Posledice ničnosti pogodbe), C-520/21, EU:C:2023:478, točka 72). Ob upoštevanju nekaterih nacionalnih postopkovnih pravil, zlasti tistega, na podlagi katerega sodna odločba postane pravnomočna, namreč to načelo ne sme posegati v bistvo pravice, ki jo imajo potrošniki na podlagi člena 6(1) Direktive 93/13, da jih pogoj, ki se šteje za nepoštenega, ne zavezuje (glej v tem smislu sodbo z dne 21. decembra 2016, Gutiérrez Naranjo in drugi, C-154/15, C-307/15 in C-308/15, EU:C:2016:980, točke 67, 68 in 71).
- 96 Ob upoštevanju vseh zgoraj navedenih preudarkov je treba na tretje vprašanje odgovoriti, da je treba člen 6(1) Direktive 93/13 v povezavi z načeli učinkovitosti, sorazmernosti in pravne varnosti razlagati tako, da ne nasprotuje temu, da se posojilna pogodba, sklenjena med prodajalcem ali ponudnikom in potrošnikom, razglasi za nično, če se ugotovi, da je nepošten le pogoj iz te pogodbe, ki določa konkretne načine plačila zneskov, dolgovanih ob periodičnih obrokih, in da navedena pogodba brez tega pogoja ne more obstajati. Vendar če pogoj vsebuje določbo, ki jo je mogoče ločiti od drugih določb tega pogoja in katere nepoštenost je mogoče preučiti posamično ter katere odprava bi omogočila ponovno vzpostavitev dejanskega ravnovesja med strankama, ne da bi to vplivalo na vsebino zadevne pogodbe, ta določba v povezavi s temi načeli ne pomeni, da sta navedeni pogoj ali celo ta pogodba v celoti razveljavljena.

Stroški

- 97 Ker je ta postopek za stranke v postopku v glavni stvari ena od stopenj v postopku pred predložitvenim sodiščem, to odloči o stroških. Stroški za predložitev stališč Sodišču, ki niso stroški omenjenih strank, se ne povrnejo.

Iz teh razlogov je Sodišče (četrti senat) razsodilo:

1. Člen 3(1) Direktive Sveta 93/13/EGS z dne 5. aprila 1993 o nepoštenih pogojih v potrošniških pogodbah

je treba razlagati tako, da

če preizkus morebitne nepoštenosti pogoja v zvezi z neobrestnimi stroški kreditne pogodbe, sklenjene med prodajalcem ali ponudnikom in potrošnikom, ni izključen na podlagi člena 4(2) te direktive v povezavi s členom 8 te direktive, je nepoštenost takega pogoja mogoče ugotoviti ob upoštevanju dejstva, da ta pogoj določa, da ta potrošnik plača pristojbino ali provizijo v znesku, ki je očitno nesorazmeren s storitvijo, opravljeno v zameno.

2. Člen 7(1) Direktive 93/13 v povezavi z načelom učinkovitosti

je treba razlagati tako, da

nasprotuje nacionalni ureditvi, kot se razlaga v sodni praksi, ki za ugoditev tožbi potrošnika za ugotovitev, da je nepošten pogoj iz pogodbe, sklenjene s prodajalcem ali dobaviteljem, neizvršljiv, zahteva dokaz o pravnem interesu, kadar se ugotovi, da takega interesa ni, če ima ta potrošnik na voljo drugo pravno sredstvo, ki bolj varuje njegove pravice, zlasti tožbo za povračilo neupravičeno plačanih zneskov, ali če se lahko sklicuje na to neizvršljivost v okviru svoje obrambe zoper nasprotno izvršbo, ki jo je ta prodajalec ali ponudnik vložil proti njemu na podlagi tega pogoja.

3. Člen 6(1) Direktive 93/13 v povezavi z načeli učinkovitosti, sorazmernosti in pravne varnosti

je treba razlagati tako, da

da ne nasprotuje temu, da se posojilna pogodba, sklenjena med prodajalcem ali ponudnikom in potrošnikom, razglasi za nično, če se ugotovi, da je nepošten le pogoj iz te pogodbe, ki določa konkretne načine plačila zneskov, dolgovanih ob periodičnih obrokih, in da navedena pogodba brez tega pogoja ne more obstajati. Vendar če pogoj vsebuje določbo, ki jo je mogoče ločiti od drugih določb tega pogoja in katere nepoštenost je mogoče preučiti posamično ter katere odprava bi omogočila ponovno vzpostavitev dejanskega ravnovesja med strankama, ne da bi to vplivalo na vsebino zadevne pogodbe, ta določba v povezavi s temi načeli ne pomeni, da sta navedeni pogoj ali celo ta pogodba v celoti razveljavljena.

Podpisi